

Палінчак
Микола
Михайлович

Автор цифрового підпису

Палінчак Микола

Михайлович

Дата: 2023.12.04 16:53:12

+02'00'

ВІДГУК

офіційного опонента доктора політичних наук, професора Палінчака Миколи Михайловича на дисертацію Якимчук Марини Михайлівни «Вплив євроскептицизму на сучасні політичні процеси в Європейському Союзі», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Галузь знань 29 міжнародні відносини

Аналіз змісту дисертації М.М.Якимчук засвідчує, що для свого дослідження вона обрала тему, актуальність якої зумовлена важливим місцем та роллю Європейського Союзу (ЄС) у світовій економіці та політиці. Актуальність теми дисертації значною мірою посилюється у зв'язку із закріпленням Україною на конституційному рівні курсу на євроінтеграцію, усвідомленням українською владою та значною частиною населення необхідності подальшої гармонізації відносин з ЄС та реальними кроками до набуття у ньому повноцінного членства.

Однак, у цієї європейської спільноти є не тільки прихильники та послідовники, а й опоненти та скептики (держави, партії, політики, окремі громадяни та ін.), позиції та діяльність яких позначаються терміном євроскептицизм. Хоча євроскептицизм як явище та течія у світовій політиці останнім часом викликає інтерес у дослідників, її наукове осмислення не можна вважати достатнім.

Проаналізувавши значний масив спеціальної зарубіжної і вітчизняної літератури, дисертантці вдалося визначити малодосліджені аспекти означеної проблеми. Чітко визначивши об'єкт та предмет дослідження, вона поставила собі за мету всебічно проаналізувати вплив євроскептицизму на сучасні політичні процеси в ЄС, зокрема на реалізацію його внутрішньої, зовнішньої та безпекової політики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота, особливо її Розділ 2 «Вплив євроскептицизму на процеси європейської інтеграції» та Розділ 3 «Вплив євроскептицизму на

зовнішню політику та політику розширення ЄС» тісно пов'язана із комплексною науково-дослідною темою «Міжнародне співробітництво та інтеграційні процеси в умовах формування нового світового порядку» (номер державної реєстрації: 0121U109142), що розробляється кафедрою міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія».

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

У процесі дисертаційного дослідження М.М.Якимчук вдалося отримати результати, які мають наукову новизну. Насамперед слід зазначити, що робота є одним із перших у вітчизняній політичній науці комплексним дослідженням впливу євроскептицизму на внутрішню і зовнішню політику ЄС.

Новизною відрізняється авторський підхід до аналізу програм, політичних позицій та діяльності євроскептичних політичних партій держав-членів ЄС та їх лідерів.

Певний інноваційний внесок зроблено авторкою у дослідження причин виникнення та поширення євроскептицизму, його проявів в інституціях ЄС та вплив на прийняття рішень цією міжнародною спільнотою. Характерно, що розвиток євроскептицизму розглядається автором в історичній ретроспективі та динаміці. У дисертації визначаються та чітко розмежовуються причини та чинники, які в різні історичні періоди впливали на зародження та поширення євроопозиційних ідей як у державах-членах ЄС, так і державах-кандидатах. Науковий інтерес викликає й запропонована авторкою періодизація еволюції євроскептицизму, яка співвідноситься з історичними етапами розвитку Європейського Союзу (підрозділ 1.1., стор.248).

На основі всебічного аналізу процесів, які відбуваються у ЄС, дисертантом виділяються перманентні та змінні причини зростання ідей євроскептицизму», показуються особливості їх вияву у різних країнах. Зроблено висновок, що вихід Британії із ЄС суттєво не вплинув на

інтенсивність процесів європейської інтеграції, натомість послабив рівень євроскептицизму.

Не позбавлені нового підходу й визначення позицій євроскептиків щодо розширення ЄС на Західні Балкани, аналіз рівня прихильності національних парламентів та громадян конкретних країн - Сербії, Чорногорії, Північної Македонії, Албанії, Боснії і Герцеговини та Косово - до євроінтеграції.

Чимало місця у дисертації відводиться аналізу політичних проблем держав-кандидатів у члени ЄС. Насамперед, це стосується виявлення спільних рис, відмінностей та особливостей проявів євроскептицизму в Україні, Молдові та Грузії, визначення форм і методів протидії з боку російських та проросійських політиків та партій процесу євроінтеграції цих держав. У дисертації переконливо доводиться, що в Україні (особливо після повномасштабної російської військової агресії, заборони на законодавчому рівні діяльності проросійських партій та позбавлення їх місць у парламенті) євроскептицизм пішов на спад, а прихильність українців до ЄС значно підвищилася. У Молдові серед державних структур, політичних партій, пересічних громадян рівень підтримки євроінтеграційних процесів теж поступово зростає, тоді як у Грузії під російським впливом посилюється євроскептицизм.

Заслуговують також на увагу визначені авторкою основні напрями діяльності, що посилюють євроскептицизм - популістична опозиційна риторика, критика діяльності ЄС, лобізм, протести та демонстрації, спрямовані проти ЄС, підкупи виборців, політиків та урядовців та інші політичні дії - і прямо чи опосередковано впливають на послаблення євроінтеграційних процесів.

У дисертації показується також вплив на процеси, що відбуваються у ЄС, таких геополітичних гравців як США, Китай та Росія. Зокрема, зазначається, що ці держави, з одного боку, зацікавлені у розвитку співробітництва з ЄС, а з другого - побоюються посилення його позицій у

світовій економіці і політиці. У поширенні ідей євроскептицизму особливу активність виявляє Росія, яка веде проти ЄС широкомасштабну інформаційно-пропагандистську діяльність з метою перешкоджання процесу його розширення, особливо за рахунок України, Молдови та Грузії. При цьому авторка справедливо наголошує, що діяльність євроскептиків різних мастей хоча й уповільнює процес європейської інтеграції, проте не становить їй загрози.

До наукових здобутків можна віднести спробу удосконалення понятійно-категорійного апарату дисертаційного дослідження, зокрема авторське визначення та обґрунтування ключової категорії - євроскептицизм (стор.62).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Оскільки положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційному дослідженні, засновані на попередньому всебічному аналізі проблеми, що розглядається, спеціальної літератури, вони мають належний ступінь наукового обґрунтування. Для посилення аргументації окремих його положень автором залучаються до аналізу законодавчі та інші нормативно-правові акти, офіційні документи структур ЄС, широко використовуються дані соціологічних досліджень, статистичні матеріали. Належної обґрунтованості та переконливості положенням дисертації надають відповідні таблиці, рисунки та додатки.

Досягнення поставлених авторкою мети та дослідницьких завдань стало можливим завдяки вдало підібраним та застосованим загальнонауковим та спеціальним методам наукового дослідження, серед яких індукція, дедукція, аналіз, синтез, історизм, інституціоналізм, порівняння, узагальнення, прогнозування та інші. Робота виконана з дотриманням принципів науковості, об'єктивності, неупередженості та репрезентативності.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в опублікованих працях.

Основні положення дисертаційної роботи викладені у 7 авторських публікаціях, кількість і якість яких відповідає встановленим вимогам. Серед них наукові статті у зарубіжних та вітчизняних фахових виданнях.

Результати дисертаційного дослідження достатньою мірою апробовані на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, що підтверджується 4 опублікованими тезами.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

Дисертація М.М.Якимчук значно поглиблює сучасне наукове розуміння актуальних і складних питань, які стосуються євроінтеграції та євроскептицизму. У роботі теоретичні підходи до розв'язання окресленої проблеми вдало поєднуються з можливістю їх практичного застосування. Впровадження висловлених у дисертації пропозицій сприятиме реалізації нових наукових розробок у сфері міжнародних відносин та сучасної політичної науки, а також вдосконаленню діяльності відповідних державних органів, що займаються питаннями зовнішньополітичної політики, зокрема інтеграції України в ЄС. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані також у навчальному процесі у вищій школі у процесі вивчення таких дисциплін як «Міжнародні відносини» та «Політологія», а також низки спеціальних курсів.

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеність та відповідність встановленим вимогам, зауваження та дискусійні положення.

Дисертація виконана з дотриманням встановлених відповідними нормативно-правовими актами вимог до такого роду робіт. Висновки до розділів, а також загальні висновки дисертації повною мірою співвідносяться із поставленими завданнями. Дисертаційне дослідження, опубліковані наукові праці у своїй сукупності є вагомим внеском у розв'язання однієї із

складних і актуальних проблем сучасної вітчизняної політології. Воно значною мірою заповнює прогалини, які мають місце у дослідженні проблеми впливу євроскептицизму на сучасні політичні процеси в Європейському Союзі.

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційну роботу М.М.Якимчук, разом з тим щодо неї можна висловити окремі зауваження та пропозиції.

1. Авторське визначення поняття євроскептицизму заслуговує на увагу. Під ним автором розуміється будь-яка опозиційна діяльність, що здійснюється політичними суб'єктами та спрямована проти Європейського Союзу. Однак, на нашу думку, не всі наведені у дисертації суб'єкти, які реалізують антиєвропейську політику (держави-члени ЄС, політичні партії, політики, державні діячі, медіа, громадські організації, аналітичні центри, лобісти, громадяни, треті держави, які є партнерами, сусідами ЄС та всі інші, хто впливає на розповсюдження ідей євроскептицизму), є політичними суб'єктами. Особливий сумнів викликає віднесення до політичних суб'єктів євроскептицизму – усіх медіа, громадських об'єднань, аналітичних центрів, лобістів, громадян та ін., діяльність яких не завжди переслідує досягнення саме політичних цілей.

2. У дисертації детально аналізується роль економічних та політичних чинників у підвищенні посиленні та зниженні рівня євроскептицизму, проте доцільним було б більш детальне висвітлення питань національно-культурної ідентичності, зокрема ролі мовних, культурних, релігійних чинників, які мають важливе значення як у відносинах між окремими державами-членами ЄС, так і у масштабах всієї об'єднаної європейської спільноти.

3. Зважаючи на проведені комплексні дослідження ситуації у ЄС, наявність у ньому як євроінтеграційних так і дезінтеграційних процесів, цікавими були б авторські прогнози стосовно майбутнього Європейського Союзу та формулювання пропозицій щодо вдосконалення порядку вступу та виходу із цієї європейської спільноти.

4. Не зовсім прийнятною вбачається форма викладу окремих положень дисертаційного матеріалу, у яких розкривається дослідницька «кухня» (наприклад, «У цій частині дослідження ми зробимо акцент на періодизації та ознаках євроскептицизму... У наступному підрозділі зосередимо увагу на питанні наукового вивчення проблеми євроскептицизму (стор.32); «У своєму дослідженні ми використали напрацювання...» (стор. 57); «Ми у роботі зосереджуємося не на використанні одного підходу, а, навпаки, застосовуємо одночасно декілька... (стор. 60); «Спочатку ми спробуємо виокремити та проаналізувати перманентні причини, тобто ті, які з'явилися ще на початку формування об'єднання і залишаються актуальними до сьогодні. А потім визначимо фактори, які сприяють активізації євроскептицизму на сучасному етапі розвитку європейської інтеграції, тобто змінні» (стор.70). Аналогічні форми викладу зустрічаються також на сторінках 61, 63, 81, 101, 126, 143, 144, 191, 192, 194, 195, 197 та інших.

5. Підрозділи 2.2. та 2.3. дисертації присвячено висвітленню позицій євроскептичних партій держав-членів ЄС та прояви євроскептицизму в інституціях ЄС. Однак за формою викладу окремі сюжети цих підрозділів більшою мірою мають оглядово-описовий характер, ніж дослідницький.

6. Деякі несуттєві зауваження можна висловити також щодо джерельної бази та Списку використаних джерел. Позитивно оцінюючи використання у дисертації значної кількості різноманітних джерел (371 позиція), слід звернути увагу на те, що автор посилається здебільшого на англійські видання, а не на оригінальні джерела та документи країн, які досліджуються.

Розглядаючи питання про заборону в Україні проросійських, а відтак і євроскептичних партій (стор. 169-171), слід було б посилатися не на законопроект (№23 у Списку використаних джерел), а на чинний Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій».

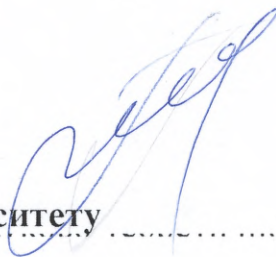
Насамкінець, у Списку використаних джерел авторці дисертації потрібно було б ширше представити власні публікації.

7. Дисертації інколи бракує уніфікованого вживання термінології, у тексті та висновках зустрічаються повтори одних і тих же положень. Робота виграла б від більш ретельного її вчитування та редагування.

Однак висловлені зауваження не є суттєвими, вони не знижують загальної науково-теоретичної і практичної цінності дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Аналіз змісту дисертації «Вплив євроскептицизму на сучасні політичні процеси в Європейському Союзі» дає підстави для загального висновку, що вона є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке розкриває актуальну тему сучасної політичної науки, виконаним на високому науково-теоретичному рівні, містить елементи наукової новизни, має практичне значення, відповідає встановленим вимогам, а його авторка М.М.Якимчук заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Галузь знань 29 міжнародні відносини.

Офіційний опонент
доктор політичних наук,
професор, деканат факультету
міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

М.М.ПАЛІНЧАК

Підпис *проф. М. Палинчак*
ЗАСВІДЧУЮ
Вчений секретар ДВНЗ
Колле
«30» листопада

